

Markus PAPE

MICHAL BOHIN, LÉKAŘ-LIDUMIL

Michal Marzell Bohin se narodil 8. ledna 1895 ve Lvově¹⁾. Toto město v Haliči tehdy patřilo k rakousko-uherské monarchii, později k Polsku, dnes je součástí Ukrajiny.

Francouzské jméno zdědil Bohin po hugenotských předcích, kteří byli kdysi ve Francii pronásledováni, a proto mnozí z nich uprchli do Haliče. Michalův otec Jakub působil jako tajný rada na Lvovském finančním úřadě, jeho matka Friederike (rozená Morgensternová) byla učitelkou.

Základní školu, polské gymnázium a první dva semestry lékařské fakulty absolvoval Bohin ve Lvově. Jeho přání studovat dále ve Vídni se z finančních důvodů nesplnilo, mohl si však dovolit studium na pražské Univerzitě Karlově.

První světovou válku strávil poručík Bohin jako zdravotník v rakousko-uherské armádě, 28. října 1917 byl vyznamenán Zlatým křížem. Po první světové válce (10. prosince 1921) promoval. Potom působil nejprve na bakteriologické klinice profesora Houla, později na zemské klinice pro plicní choroby na Pleši, poté na pražské II. chirurgické klinice u profesora Jedličky a nakonec v laboratoři podolského sanatoria. Od září 1926 působil jako praktický lékař v Bílině a v Lounech, dokud si neotevřel vlastní praxi v Praze na Žižkově.

Jeden z Bohinových spolužáků byl na konci 30. let polským velvyslancem v Praze a ani po vstupu wehrmachtu do Prahy s Bohinem nepřerušil kontakt. Jednoho dne se mu Bohin zmínil, že se na slovensko-polské hranici shromažďují německé jednotky. Polský diplomat si to poznamenal a odjel do Polska. Jeho poznámky se o čtyři roky později měly stát Bohinovi osudnými.

Roku 1940 bylo Bohinovi odňato právo vést lékařskou praxi, protože byl považován za Žida. Jeho odvolání Kancelář prezidenta protektorátu Čechy a Morava 20. května téhož roku zamítla. Od té doby si musel na živobytí vydělávat tajně - lepil doma papírové sáčky.

Dne 23. ledna 1943 jej "Ústřední výbor pro řešení židovské otázky" odeslal na příkaz protektorátního ministerstva vnitra do rodinného koncentračního tábora v Letech u Písku, kam bylo v minulých měsících zavlčeno více než 1.000 Romů z celých Čech. V tomto táboře vládl v době působení jeho prvního velitele Josefa Janovského brutální režim a katastrofální životní podmínky. Táborové vedení rozkrádalo potraviny určené vězňům. Když se pak mezi vězni rozšířil skvrnitý a břišní tyfus, vedení jim dokonce odepřelo lékařské služby. Během krátké doby bylo takto úmyslně usmrceno více než 300 lidí, většinou dětí.

Krátce před Bohinovým příjezdem byl Janovský odvolán a v táboře byla povolena stálá lékařská služba. Jako vězeň číslo 339 směl Bohin znovu začít léčit. Díky speciální očkovací metodě se mu podařilo epidemii zastavit a mnohým vězňům, především dětem, tak zachránil život. Sám nosil lněný oblek, který jej měl

ochránit před tyfem a který si pro tento účel ušil. Jen v Letech zachránil život více než tisícovce Romů, což mu umožnil pplk. Jiří Letov. Na tohoto protektorátního úředníka, jehož humánnost a odvaha by si zasloužily, aby vešly ve známost, Bohin vzpomínal takto: "Vůči mně, který byl opatřen židovskou hvězdou, se choval noblesně. Přes zákaz Gestapa, které mě vsadilo mezi Cikány, s nimiž jsem měl dostávat cikánskou stravu a s nimiž jsem měl bydlet, nařídil pan podplukovník Letov, abych dostával stravu četnickou a bydlel zvlášť."

Letov spolu s Bohinem hledali způsob, jak zabránit deportacím Romů do Osvětimi. "Přes tlak orgánů německých nařizoval (Letov, *pozn. autora*) zdržování odsunu, hlásil se neegzistující už tyfus břišní neb skvrnitý, jen aby osazenstvo tábora bylo chráněné jak nejdéle před svým krutým osudem. Tím byl odsun Cikánů v Čechách a na Moravě zdržen nejméně o 1/4 roku. Všechno to činil dle tehdejších protektorátních nařízení ilegálně a tím sabotoval nejlépe tendence Gestapa."²⁾

Po uzavření tábora v květnu a po vypršení karantény byl Bohin přeložen do koncentračního tábora v Hodoníně u Kunštátu. "Můj pobyt jako lékaře přes tlak SS-orgánů prodloužil (Jiří Letov z ministerstva vnitra, *pozn. autora*) o mnoho měsíců, čímž mne zachránil před dřívějším zatčením. Mé choti, která v této době nacházela se v kritické situaci finanční, pomohl subvencí."²⁾

V září 1943 se Bohin vrátil do Prahy, kde pracoval jako lékař pro pražskou židovskou obec. Když se našly poznámky bývalého polského velvyslance, gestapo Bohina obvinilo z vojenské špionáže. 19. října 1944 jej zatklo a umístilo do pražské věznice na Pankráci. Po týdnu křížových výsledků byl Bohin převezen do Malé pevnosti v Terezíně. Psychicky byl naprosto zničen, dokonce se pokusil o sebevraždu, kterou však naštěstí přežil. Následovaly další výsledky na Pankráci, než jej gestapo 19. prosince znovu poslalo do Terezína a odtud jako politického vězně do bavorského koncentračního tábora Mauthausen. Dostal červené označení T znamenající "Čech". V táboře potkal svého známého z Loun - magistra Noska. Nosek spolu s dalšími Bohinovy bývalými pacienty z Loun jej tajně přemístili do ruského baráku, čímž zmizel ze seznamu vězňů. Zde se o něj starali. Dne 19. května 1945 se Bohin vrátil zpět do Prahy. Jeho spoluvězni jej museli nést na rukou, protože byl zcela vysílen.

Po několikátýdenním pobytu ve vinohradské nemocnici v Praze, kde se léčil z následků věznění a z těžké cukrovky, si na počátku srpna 1945 znovu otevřel lékařskou praxi. Zde k němu přicházelo mnoho Romů a Sintů - buď ho jen pozdravit, anebo se u něj léčit. Jedno z mála letských dětí, které přežily dobu nacismu, na něj v roce 1997 vzpomíná takto: "(...) byl strašně hodnej. Já jsem potom u něj byla s prasklým střevem, když už mi bylo šestnáct let. On měl ordinaci U Bulhara na Žižkově. Ordinace byla plná, když jsme za ním přijely, ale on všeho nechal a hned se mě ujal, převezl mne na Bulovku a šla jsem na operaci. Mám na něj opravdu krásné a vřelé vzpomínky."³⁾ Za války dala tato dívka i další letští vězni Bohinovi jméno "lékař-lidumil".

¹⁾ *Naprostá většina informací uvedených v tomto článku pochází z životopisu Michala Bohina, jehož kopie je v archivu autora článku. Bohin jej napsal po válce pro úřední účely.*

²⁾ *Ze spisu MNO ČR, hlavní personální oddělení, osobní spis pplk. Jiřího Letova, MNO I. Odbor 1950, sign. 23 3/3, "Prohlášení", bez čj., ze dne 27. 7. 1946, podepsané MUDr. Michalem Bohinem.*

³⁾ *Rozhovor s touto bývalou vězenkyní, která si nepřeje být jmenována, vedl autor článku a sociolog Fedor Gál 2. listopadu 1996. Byl nahrán na magnetofon.*

Dne 15. listopadu 1945 musel Bohin svou praxi znovu zavřít a jako závodní lékař nastoupit do ambulantní ordinace na Masarykově nádraží. Potíže nervového původu a rodinné důvody jej roku 1948 donutily na čas práce zanechat.

Po rozvodu se svou první ženou Ludmilou, s níž po válce už nežil, se koncem roku 1948 oženil podruhé. Se svou druhou ženou Marií pak pracoval ve dne v ordinaci, večer směl ordinovat jednu hodinu doma a vykonávat domovní návštěvy u pacientů.

Po válce navštívili Bohinovi několikrát Lety. Přespávali u místního zemědělce Václava Šindeláře, kterého Bohin znal ještě z doby, kdy byl tábor v provozu. Šindelář jako malý chlapec pásal dobytek v blízkosti letského tábora a Bohinovi nosil k táborové bráně jídlo.

Do Terezína se odsouzenec na smrt Bohin podívat nejel. Příliš na něj doléhaly tíživé vzpomínky. Nerad a zřídka vyprávěl o svých zážitcích z koncentračního tábora.

Jelikož se nestal členem KSČ, nemohl publikovat v českých lékařských časopisech. Několik článků mu přesto vyšlo v *Praktickém lékaři*, ovšem bez udání jména. "Vypadlo při sazbě článku," zněla výmluva příslušného redaktora. Jeho články byly publikovány s přítelovou pomocí ve švýcarských odborných časopisech. Když jej jeho známý ministerský úředník, bývalý spoluvězeň z koncentračního tábora v Mauthausenu, přemlouval, aby tam pracoval jako lékař na ministerstvu dopravy, nedal se Bohin přesvědčit, protože se nechtěl zříci kontaktu s pacienty.

Michal Bohin mluvil plynně německy, polsky, česky a francouzsky, hodně četl a jezdil se svou ženou vlakem na venkov. Obzvlášť rád měl procházky v jižních Čechách a v Tatrách. Z Prahy Bohinovi podnikali výlety parníkem po Vltavě. Rádi chodili do Národního divadla. Největší část svého volného času, kterého nebylo mnoho, však trávili doma.

Když 26. dubna 1956 zemřel na srdeční infarkt a jeho tělo bylo neseno k novému židovskému hřbitovu na Olšanech, bylo mezi smutečními hosty mnoho Romů a Sintů, jeho pacientů i bývalých spoluvězňů z Mauthausenu. Pro samotnou paní Bohinovou nebylo jednoduché prodrat se skrz dav lidí k hrobu.

Za svou činnost v Letech a v Hodoníně nedostal Bohin během svého života ani posmrtně žádné vyznamenání. Dodnes.

Autor je pražský publicista a konzultant Evropského střediska pro práva Romů. Části textu vyšly v knize "A nikdo vám nebude věřit" (Markus Pape, Praha 1997), jiné budou zahrnuty do připravované knihy o Jiřím Letovovi. Kromě citovaných zdrojů užívá autor informací z rozhovorů s druhou ženou Michala Bohina, s paní Marií.

ZUSAMMENFASSUNG

Markus Pape: Michal Bohin, der Arzt und Menschenfreund

Michal Marzell Bohin kam 1905 in Lemberg auf die Welt, einer Stadt, die damals zu Österreich-Ungarn gehörte, später zu Polen und heute zur Ukraine. Nach seinem Medizinstudium eröffnete der Neu-Tschechoslowake eine Praxis in Prag. Doch als 1939 Deutschland die Rest-Tschechoslowakei besetzte und die Nürnberger Rassengesetze auch hier in Kraft traten, verlor er das Recht auf die Ausübung seines Berufs. Im Januar 1943 überraschte ihn das Innenministerium des Protektorats Böhmen und Mähren mit einem Dienstbefehl, in dem südböhmischen KZ Lety als Arzt anzutreten.

Auf einen Erlaß des Innenministeriums hin hatte die Protektoratspolizei seit August 1942 mehr als 1000 Roma und Sinti - ganze Familien mit Kindern - in dieses Lager verschleppt. Der erste Lagerkommandant Josef Janovský tat alles, um die Zahl der Lagerinsassen drastisch zu dezimieren. Er veruntreute Lebensmittel, die für die Gefangenen bestimmt waren und ließ die Gefangenen unter katastrophalen Lebensbedingungen in ärmlichen Behausungen überwintern. Als Ende 1942 eine Typhusepidemie ausbrach, verweigerte die Lagerführung den Kranken eine angemessene ärztliche Versorgung. Innerhalb von kurzer Zeit starben mehr als 300 Menschen einen gewaltsamen Tod, darunter hauptsächlich Kinder.

Dank einer riskanten Intervention eines Ministerialbeamten wurde Janovský Anfang 1943 abberufen. Dem neuen Lagerarzt Bohin gelang es in kürzester Zeit, der Epidemie Einhalt zu gebieten. Mit Hilfe des erwähnten Beamten des Prager Innenministeriums tauschte der Arzt in seinen Berichten jedoch ein Anhalten der Epidemie vor, womit die Deportation der Gefangenen nach Auschwitz um ein Vierteljahr verzögert werden konnte. Nach der Auflösung des Lagers im Frühjahr wurde Bohin in das mährische Lager Hodonín bei Kunštát versetzt. Und auch dort verbesserte sich die gesundheitliche Lage der Gefangenen dank seiner ausgezeichneten Fachkenntnisse rasch. Im Herbst 1939 begann Bohin wieder in Prag als Arzt in der Jüdischen Gemeinde zu wirken, wo ihn 1944 die Gestapo verhaftete, erst in die Kleine Festung von Theresienstadt und dann wegen politischer Vergehen in das KZ Mauthausen verschleppte. Nach der Befreiung des Lagers im Jahre 1945 kehrte Bohin schwerkrank nach Prag zurück.

Auch nach dem Krieg besuchten ihn ehemalige Gefangene der Roma-Lager in seiner wiedereröffneten Praxis und erwiesen ihm die letzte Ehre, als er 1956 auf dem Neuen Jüdischen Friedhof in Prag bestattet wurde. Von offizieller Seite aus wurde Bohin jedoch nicht für seine außerordentlichen Verdienste ausgezeichnet - bis heute.

*Markus Pape,
Prager Publizist und Berater
des European Roma Rights Center
in der Tschechischen Republik.*